

Heeysashada Luqadda(ha) Qoyska

Joogteynta luqadda qoyskaaga ayaa aasaas u ah dhammaan horumarinta luqadda dambe. Ilmahaagu wuxuu si sahlan u heli karaa luqado badan marka ay helaan fursado ay wax ku arkaan, ku maqlaan kuna la xiriiraan moodooyinka luqadda ee xooggan.

Xirfadlayaasha Sanadaha Hore ee Fiktooriya waxaa haga *Habka Barashada iyo Horumarinta Sanadaha Hore ee Fiktooriya* (VEYLDF). Qaab dhismeedku wuxuu u aqoonsanayaa ku hadalka luqadaha badan inuu yahay hanti wuxuuna dejiyaa rajada ah in carruurta lagu taageeri doono sidii ay u ilaalin lahaayeen afkooda [qoyskooda], u baran lahaayeen Ingiriisiga sidii luqad dheeraad ah, iyo inay bartaan luqado aan Ingiriis ahayn inta ay ka qaybgalayaan barnaamijyada Waxbarashada iyo Daryeelka Sannadaha Hore (VEYLDF, 2016).

Waxaa jira faa'iidooyin badan oo ilmahaagu u leeyahay joogtaynta iyo sii wadidda kobcinta afkooda [s]:

- Ilmahaagu wuxuu ku fidin karaa dabacsanaanta garasho iyo kobaca iyada oo la adeegsanayo luqadda qoyskaaga.
- Daryeelka luuqadaada(haaga) qoyska ayaa lagama maarmaan u ah xiriirka qoyska, abuurista isku xirnaan iyo dareen lahaansho.
- Luqadda(ha) qoyska ayaa si aad ah ugu xiran aqoonsiga, dhaqanka iyo ladnaanta ilmahaaga.
- Ku fiicnaanshaha luqadda(ha) qoyskaaga ayaa ka caawiya ilmahaaga inuu barto luqado dheeraad ah sida Ingiriiska.

VEYLDF (2016) wuxuu macallimiinta u sharaxayaa in 'helidda iyo dayactirka afafka hore ama guriga ay leedahay door muhiim ah oo joogto ah dhismaha aqoonsiga' (bogga. 18). Sidaa darteed, qayb muhiim ah oo lagu taageerayo horumarinta Ingiriisiga oo ah luuqad dheeri ah ayaa loogu talagalay barayaasha iyo qoysasku inay galaan iskaashi ah si loo dhiirrigeliyo loona taageero carruurta inay ilaaliyaan oo ay sii wadaan horumarinta luqaddooda [s].

Horumarinta Ingiriisiga oo ah Luqad Dheeraad ah Waxbarashada Carruurnimada Hore iyo Deegaanada Daryeelka

Ilmahaagu wuxuu heli doonaa fursado badan oo uu ku barto Ingiriisiga deegaannada Waxbarashada Carruurnimada Hore ee Fiktooriya iyo Daryeelka. Cilmi baaristu waxay soo sheegaysaa in 'carruurta si guul leh u baran karaan

Ingiriisiga (ama soomali) oo ah luuqad dheeri ah iyada oo loo marayo soo gaarista luuqadda, tusaalaynta cad iyo baridda luuqadda, iyo waqti ku habboon si ay u bartaan luqadda cusub' (VEYLDF, 2016, pg. 22).

Ogaanshaha hal luuqad waxay ka caawin kartaa carruurta inay fahmaan sida luqadaha kale u shaqeeyaan. Xirfadaha ay carruurta ku koraan hal luqad ayaa loo beddeli karaa luqadda cusub. Waa iyada oo loo marayo luqadda qoyska ayay carruurta macno u samayn karaan luqadda cusub, xeerarkeeda iyo erayada. Marka ilmahaagu ku dhex milmo bay'ada luuqadda Ingiriisiga, waxay heli doonaan fursad ay ku maqlaan Ingiriis dhinacyo badan oo kala duwan. Waxay rabaan inay ku biiraan oo la ciyaaraan carruurta kale iyo barayaashu waxay siin doonaan tusaalooyin wanaagsan iyo fursado badan oo ilmahaagu ku maqli karo kuna dhaqmi karo Ingiriisiga.

Xirfadaha luuqaddu waxay ku kobcaan xawaare ku habboon waayo aragnimada luqadda hore ee ilmaha, la kulanka luqadda cusub iyo bay'adaha cusub ee ay wax ku baranayaan. Carruurta barata luqado badan isku mar ayaa laga yaabaa, in muddo ah, inay ku hadlaan in ka badan hal luqad marka loo eego kan kale. Markii hore carruurta waxay isku dari karaan luqadaha markay hadlayaan. Waxaa laga yaabaa inay erayga ku yaqaanaan hal luuqad ee aysan aqoon luuqada kale. Si ay u ilaaliyaan habsami u socodka wadhadalkooda, waxay adeegsadaan erayada ay yaqaanaan. Kani waa xirfad dabiici ah oo dabacsanaan leh oo carruurta kobciyaan markay u adeegsadaan luqaddooda marka ay ku jiraan xaaladaha luuqadaha badan.

Xusuusnow ...

Waxay qaadataa waqti si loo horumariyo ku hadalka luuqad cusub iyo carruurta waxay u baahan yihiin waqti iyo taageero aan la daboolin dadka waaweyn ee ku xeeran markay marayaan hababka barashada luqad dheeraad ah.

Waa Xuquuqda carruurta oo dhan inay adeegsadaan oo bartaan afkooda [s] (UNCRC, 1989).

Tixraacyo

Waxda Waxbarashada iyo Tababarka, 2016. *Qaab dhismeedka Barashada iyo Horumarinta Sannadaha Hore ee Fiktooriya*.

UNICEF, 1989. *Heshiiska Qaramada Midoobay ee Xuquuqda Carruurta* (UNCRC).